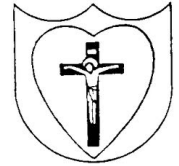

Tredje söndagen efter Trefaldighet

Predikan 2024-06-16. Kyrkoherde Sten Rydh, Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Sverige. Detta är en utökad predikan där det också ingår en del kyrkohistoria ingår.

I Guds, Faderns, + Sonens och den helige Andes, namn. Amen.

Bön: Käre himmelske Fader! Vi tackar dig att du ensam är den som omvänder och rättfärdiggör oss. Vi kan själva inte göra detta, utan vi är som förlorade, hjälplösa fåret. Kom till oss med din helige Ande. Uppväck oss ur synden och bevara oss i tron alla dagar intill tidens ände. Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare. Amen.

Dagens ämne: Guds förekommande nåd

Epistel: 1 Petr. 5:6-11. All nåds Gud.

Evangelium: Luk. 15:1-10. Det förlorade fåret och det borttappade myntet.

Alla tullindrivare och syndare höll sig nära Jesus för att höra honom. Men fariseerna och de skriftlärdade kritiserade honom ständigt och sade: "Den där mannen tar emot syndare och äter med dem."

Då berättade han denna liknelse för dem: "Om någon av er har hundra får och förlorar ett av dem, lämnar han då inte de nittionio i öknen och går ut efter det förlorade tills han finner det? Och när han har funnit det, blir han glad och lägger det över sina axlar. När han sedan kommer hem, samlar han sina vänner och grannar och säger till dem: Gläd er med mig! Jag fann mitt förlorade får. Jag säger er: På samma sätt blir det större glädje i himlen över en enda syndare som omvänder sig än över nittionio rättfärdiga som inte behöver någon omvändelse."

Eller om en kvinna har tio silvermynt och tappar bort ett av dem, tänder hon då inte ett ljus och sopar huset och söker noga tills hon hittar det? Och när hon har hittat det, samlar hon sina väninnor och grannkvinnor och säger: Gläd er med mig! Jag fann myntet som jag förlorade. På samma sätt, säger jag er, blir det glädje bland Guds änglar över en enda syndare som omvänder sig."

Vi skall idag tala om själva centrum i kristendomen: Guds nåd. Här möter vi den kärleksfulle herden som gör allt för att finna sitt vilsegångna får. När han sedan har funnit det lägger han det över sina axlar och ställer till en glädjefest för vänner och grannar. Och Jesus förklarar att detta syftar på att Gud i sin nåd tar hand om syndare. Ja, det blir större glädje över en enda syndare som omvänder sig än över de 99 rättfärdiga som inte behöver någon omvändelse. För att understryka denna sanning berättar Jesus också om det borttappade myntet. Alla mynten var säkert värdefulla, men poängen är att hon söker och söker tills hon hittar det som var förlorat. Så samlar hon sina väninnor och grannar och de får dela hennes stora glädje.

Vad är bakgrunden till dessa liknelser? Jo, att Jesus kring sig samlade syndare. Han åt tillsammans med dem. Fariséerna förförde sig över detta. Det var deras ständiga klagan att Jesus tog emot sådana som av fariséerna ansågs som uppenbara syndare, som man absolut inte skulle umgås med. Av detta har man nu helt felaktigt dragit slutsatsen att Guds nåd skulle innebära att vi skall umgås med alla syndare på deras egna villkor. "Den förekommande nåden" har då uppfattats som att Jesus inte alls

fördömer synden utan tvärtom delar alla syndares villkor. Så framställs Jesu liknelser som en grund för att uppenbar synd mot Guds lag inte skulle stå under Guds vrede och fördömelse. Istället för att man predikar den bibliska läran om ”syndernas förlåtelse” har man gjort om den till läran om ”syndernas tillåtelse”.

För att vi rätt ska förstå läran om Guds nåd måste både lag och evangelium förkunnas. Lagen är Guds egen vilja, som säger att vi skall älska Gud över allting och vår nästa som oss själva. Lagen kräver att vi måste hålla den helt och hållet, om den skall kunna ge oss rättfärdighet. Men detta är omöjligt. Redan genom den medfödda arvsynnen är vi förlorade och kan inte längre hålla ett enda av Guds bud. Ty att hålla Guds lag är något mycket mer än att i det yttre leva ett hederligt liv. Guds lag kräver att vi av hela vårt hjärta älskar Gud. Den som inte gör detta är verkligen ett förlorat får och ett borttappat mynt. Guds nåd riktar sig mot just dessa förlorade och förtappade människor. Varje syndare är som ett förlorat får, som har gått vilse och hamnat i öknen eller fastnat i något snår och helt saknar möjlighet att rädda sig själv. Om inte herden kommer och räddar fåret kommer det att gå under.

Mot det förlorade fåret står de 99 rättfärdiga som ingen omvändelse behöver. I liknelsen står dessa för dem, som menar sig vara rättfärdiga i kraft av lagen. Det är just de fariséer som Jesus här riktar sina liknelser till. De menade ju att de stod i nåd hos Gud. De hade uppfattat Guds nåd som att Gud hjälper dem som anstränger sig att följa Guds lag. De var inga medvetna hycklare utan talade verkligen om Guds nåd och förbarmande. Men grunden för denna nåd var en samverkan mellan Gud och människa, där människans egen vilja och avgörelse måste finnas med.

Men när det gäller det förlorade fåret och det förlorade myntet finns ingen egen medverkan till att de blir funna. Myntet kommer inte framrullande av sig självt, påpekar Tom Hardt i sin predikan över dagens ämne. Fåret kan inte alls hjälpa till. Det är inte så att fåret söker och söker tills det finner herden och den övriga hjorden. Nej, fåret är totalt förlorat. Så är det med den i synden fallna människan. Paulus citerar Ps. 14 i romarbrevet:

Ingen rättfärdig finns, inte en enda. Ingen finns som förstår, ingen som söker Gud. Alla har avfallit, alla är fördärvade. Ingen finns som gör det goda, inte en enda (Rom. 3:10ff).

Men vi människor är så djupt fallna i synden att vi, när vi hör talas om frälsningen och Guds nåd, inte kan tänka något annat än att omvändelsen till Kristus åtminstone i någon mån måste bero på oss själva. Om det bara skulle bero på Guds nåd skulle ju Gud vara orättvis, menar man. Det måste finnas en förklaring till att somliga människor blir omvända, medan andra stannar kvar i otro och går förlorade. Så har man med förnuftet försökt att förklara detta. Låt oss stanna inför några sådana felaktiga försök, för att det skall stå alldeles klart hur dyrbar den rena, evangeliska läran om Guds nåd är. Den är absolut nödvändig för att vi skall bli saliga och komma till himlen. Vi undersöker därför tre villfarelser, som vi måste akta oss för.

1. Läran att människan helt kan avgöra sig för Gud och därigenom bli omvänd.
2. Läran att människan i någon mån kan medverka till sin omvändelse.
3. Läran att Gud inte vill att alla skall bli frälsta.

1. Vi skall akta oss för läran att människan helt kan avgöra sig för Gud och därigenom bli omvänd.

Detta är den naturliga människans tanke. Genom att fatta ett beslut eller anstränga sig genom bön, fasta och kamp mot synden kan människan bli en kristen. Så lärde *Pelagius* i fornkyrkan. Han var en brittisk munk som levde cirka 360-435. Omkring år 400 flydde han till Rom och träffade då kyrkofadern *Augustinus* (354-430). Pelagius ville verkligen vara en from kristen, men hans falska lära om avgörelsen gjorde att Augustinus med kraft måste vända sig mot honom.

Pelagius lära liknar åsikter man ofta möter idag. Bland vissa väckelseförkunnare möter man uppfattningen att människan själv genom sin avgörelse måste medverka till frälsningen. Guds nåd uppfattas då som ett erbjudande som gäller alla. Detta är i och för sig sant och riktigt. Men det felaktiga är att man betonar att det sedan är upp till människan själv att avgöra sig för Gud. Om man gör detta blir man omvänd. Pelagius lära ("pelagianismen") fördömdes i fornkyrkan av konciliet i Kartago år 397.

2. Vi skall akta oss för läran att människan i någon mån kan medverka till sin omvändelse.

Vi har sett hur Augustinus skarpt avvisade Pelagius lära. Ändå kom hans lära att i en modifierad form leva kvar inom den medeltida kyrkan. Man betonade där visserligen att det är Gud som genom sin nåd börjar verka, men att människan sedan måste fortsätta omvändelsen genom att säga ja till den första nåden. Om människan säger ja ger Gud mera nåd så att människan får möjlighet att genom kärlek och goda gärningar samverka med Gud i en livslång rättfärdiggörelse. Denna uppfattning har kallats "*semipelagianism*" (halv-pelagianism).

Det var inom denna lära *Martin Luther* (1483-1546) fick sin fostran. Han försökte av alla krafter att på detta sätt bli viss om sin frälsning, men han fann att det var omöjligt och var då nära att förtvivla. Men Luthers biktfather *Staupitz* gav honom ofta något evangeliskt ord som tröst och hjälp och Luther fördjupade sig i *Augustinus* skrifter och sedan framför allt i vad Bibeln själv lärde. I den berömda "tornupplevelsen" (i slutet av år 1518) kom Luther så till klarhet genom studium av Romarbrevet. Detta var inte Luthers omvändelse utan en upplevelse som ledde honom till fullständig klarhet i läran om rättfärdiggörelsen. Gud själv visade honom hur texten där måste förstås. Luther brottades särskilt med orden: "*I evangeliet uppenbaras rättfärdighet från Gud*" (Rom. 1:17). Tidigare hade man lärt att "Guds rättfärdighet" i denna vers visserligen var en gåva från Gud, men att denna rättfärdighet var något som människan gradvis måste ta till sig i samverkan med Guds nåd. Guds rättfärdighet framstod därför för Luther som något som Gud krävde, men som han inte kunde prestera hur långt han än kom i sin fromhet. Det var därför en fråga om att vi själva måste medverka genom att anstränga oss att så mycket som möjligt - med Guds hjälp - leva enligt lagens bud. Dessutom skulle man som munk uppfylla bergspredikans bud, som gav en extra nåd. När så Luther en dag i sitt arbetsrum i tornet läste och begrundade denna vers slog det honom att Guds rättfärdighet var en helt färdig gåva för Kristi skull, en fullkomlig rättfärdighet som Gud av nåd tillräknar oss genom tron på Kristus. Det står ju: "*I evangeliet uppenbaras rättfärdighet från Gud, av tro till tro, som det står skrivet: Den rättfärdige ska leva av tro.*"

Så kom Luther till klarhet. Han förstod nu att rättfärdiggörelsen var ett tillräknande av Guds nåd, ett frikännande och en fullkomlig förlåtelse för Kristi skull. Frälsningen var helt och hållet en gåva från Gud utan att människan medverkar till sin omvändelse. Luther tänkte i sitt goda minne snabbt på många ställen i hela Bibeln och fann att detta överallt stämde. Rättfärdiggörelsen sker endast genom tron, utan människans egna gärningar. Särskilt fann Luther detta bekräftat i Rom. 3:28 där det står: ”*Vi hävdar nämligen att människan förklaras rättfärdig genom tro, utan laggärningar.*” I sin egen bibelöversättning översatte Luther detta på följande sätt (i svensk övers.): ”*Så håller vi nu fast vid, att människan blir rättfärdig utan lagens verk, endast genom tron*” (genom tron allena).

När Luther året innan spikade upp sina teser var han ännu inte klar över detta. Vi ser i hans tidigare skrifter att den klara läran om rättfärdiggörelsen genom tron allena ännu inte brutit igenom. Men efter tornupplevelsen stod det helt klart för Luther att varje form av gradvis rättfärdiggörelse är falsk. Inte den minsta lilla lag, inte någon kärlek och inte några goda gärningar får blandas in i rättfärdiggörelsen. När detta påvekyrkan förstod hur Luther lärde anklagades han skarpt för att han ”*förbjöd goda gärningar*”. De katolska teologerna med *Johannes Eck* i spetsen kunde inte tänka sig annat än att människans vilja, hennes kärlek och gärningar, måste blandas in i rättfärdiggörelsen. Luther lärde helt klart att människan skall göra goda gärningar. Men de får inte blandas in i själva rättfärdiggörelsen. De är endast en följd av att människan blir omvänd. Ett gott träd bär god frukt, säger Jesus. Men ett dåligt träd bär dålig frukt. På samma sätt är det med tron och gärningarna. När tron är rätt kommer följer också kärleken och goda gärningar. Men inga gärningar kan åstadkomma tron eller medverka till den.

Luther och hans trogna efterföljare stod fast vid den bibliska läran. Endast tron rättfärdiggör. Och tron i sig är helt och hållet Guds gåva som han skänker genom evangeliet. Därför medverkar människan inte alls till sin omvändelse och frälsning. Det är precis som i liknelsen. Endast den gode herden (Jesus Kristus) söker upp och räddar (frälsar) det förlorade fåret (människan).

Under reformationens och ortodoxins tid i den lutherska kyrkan höll man troget fast vid denna bibliska lära. Men redan i slutet av 1600-talet började det komma in andra tankar. Inom den s.k. *botpietismen* i Halle (*Herman Francke* 1663-1727 och särskilt bland några av hans efterföljare) hade på nytt en form av mänsklig medverkan i omvändelsen smugit sig in. Det skedde i en förändrad form av nådens ordnings. Man talade om tre kategorier av människor: 1. De oomvända 2. De uppväckta. 3. De omvända. De två första grupperna hade ännu ingen tro. Ändå lärde man att de uppväckta i grupp 2 kunde medverka till sin omvändelse genom att flitigt bruka Guds ord, bedja och kämpa mot synden. Detta var att på nytt tillämpa en slags obiblisk medverkan till frälsningen. Den store lutherske teologen *C.F.W. Walther* (1811-1887), som var Missourisynodens teologiske grundare fick själv under sin studietid i Tyskland uppleva hur botpietismen gjorde att han hamnade i ett stort mörker. Han kunde inte längre bli viss om sin frälsning enligt denna lära. Först när Walther under en sjukdomstid ivrigt studerade Luthers skrifter kom han till evangelisk klarhet och förstod att endast Guds nåd skänker oss frälsningen - utan människans medverkan. Tron är endast det medel som griper tag i löftet om frälsningen. Men tron i sig är

ingen god gärning. Tron skapas av Gud när vi hör evangelium. Så är evangelium en fri gåva som ges i både ordet och sakramenten.

3. Vi ska akta oss för läran att Gud inte vill att alla skall bli frälsta.

Luther skrev många skrifter där rättfärdiggörelsen genom tron stod i centrum. Mot den romersk-katolske teologen *Erasmus av Rotterdam (1466-1536)* skrev han den skarpa och klara boken om *"Den trälbundna viljan"* som visar att människans vilja inte alls kan medverka till frälsningen och omvändelsen. Erasmus var påverkad av den s.k. *humanismen* som betonade den mänskliga kulturen och vetenskapen. Detta var i och för sig en god sak, och Erasmus var också den som gav ut och lät trycka nya testamentet på grekiska. Men tyvärr var också Erasmus fångad av tanken att människan har en fri vilja även när det gäller omvändelsen. Så kom han med stor lärdom att försvara denna falska lära och han angrep Luther i en stor skrift. Men Luther avslöjade detta i sin berömda svarsskrift om att människans vilja är totalt bunden och inte kan hjälpa till alls i fråga om omvändelsen.

En som tog starkt intryck av detta var *Johannes Calvin (1509-1564)*. Hela livet betraktade han sig som en lärjunge till Luther. Han lärde också att människan inte kan medverka till sin frälsning, utan att detta endast är Guds verk. Om Calvin hade nöjt sig med detta hade allt varit väl. Men Calvin följde sitt förnuft och lärde också *att Gud inte vill att alla ska bli frälsta*. Han har utkorat några till frälsning men de övriga till förtappelse. Men vi måste vara noga med att inte gå utöver vad Bibeln lär. Det första är rätt. De som bli frälsta är verkligen utkorade av Gud. Det står ju tydligt i Romarbrevet 8:

Vi vet att allt samverkar till det bästa för dem som älskar Gud, som är kallade efter hans beslut. Dem som han i förväg har känt som sina har han också förutbestämt till att formas efter hans Sons bild, så att Sonen blir den förstfödde bland många bröder. Och dem som han har förutbestämt har han också kallat, och dem som han har kallat har han också förklarad rättfärdiga, och dem som han har förklarad rättfärdiga har han också förhärligat (Rom. 8:28-30).

Och Jesus säger:

Ni har inte utvalt mig, utan jag har utvalt er och bestämt er till att gå ut och bära frukt, och er frukt ska bestå (Joh. 15:16).

Gud har alltså förutbestämt, utvalt och kallat dem som blir frälsta. Förnuftet säger då att de övriga *måste vara förutbestämda till förtappelse*. Så tänkte och lärde Calvin. Men detta strider mot Bibelns tydliga lära om att Gud vill att alla människor skall bli frälsta och att Jesus verkligen har dött för varje människa i hela världen. Det står ju:

Han är försoningen för våra synder, och inte bara för våra utan också för hela världens (1 Joh. 2:2). Och Jesus säger:

Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv. Gud har inte sänt sin Son till världen för att döma världen, utan för att världen ska bli frälst genom honom (Joh. 3:16f). Han säger också:

Jag ger dem evigt liv. De ska aldrig någonsin gå förlorade, och ingen ska rycka dem ur min hand (Joh. 10:28) Och Paulus skriver: *Guds nåd har uppenbarats till frälsning för alla människor (Tit. 2:11).* Och Paulus skriver: *Gud, vår Frälsare ... vill att alla människor ska bli frälsta och komma till insikt om sanningen (1 Tim. 2:3).*

Det står alltså helt klart att frälsningen gäller alla människor och att Gud verkligen vill att alla skall bli frälsta. Men det är tyvärr också sant, att människan kan stå emot Guds nåd och att detta mycket ofta sker.

Profeten Jeremia skriver:

Jag har nu i dag talat om det för er. Men ni har inte velat lyssna till Herren er Guds röst eller allt det som han har sänt mig att tala till er. (Jer.42:21).

Och Jesus säger om Jerusalems invånare:

Jerusalem, Jerusalem, du som mördar profeterna och stenar dem som är sända till dig! Hur ofta har jag inte velat samla dina barn, så som hönan samlar sina kycklingar under vingarna. Men ni ville inte (Matt. 23:37).

Så var det också med folket på Noas tid och vi ser med förfäran hur den stora mängden av människor i vår tid vänder sig bort från Bibeln och frälsningen genom Jesus Kristus. Detta är inte något Gud vill, utan det beror på människans synd och otro.

När det gäller läran om frälsningen, omvändelsen och bevarandet i tron måste vi noga hålla oss till Guds ord och inte lyssna till förnuftet. Ordet lär oss att när en människa blir frälst beror detta helt och hållet på Guds nåd. Tron är Guds gåva och människans gärningar och kärlek kan inte alls medverka till frälsningen. Men samtidigt står det klart att när en människa inte blir omvänd utan stannar kvar i otro så beror detta inte på att Gud vill det, utan på att den människan står emot Guds nåd och avvisar den. Vårt förnuft kan inte förklara detta utan vi måste lita på att Gud är visare än vårt förnuft och så endast lita på vad Skriften säger.

Sammanfattning

De många som menar sig vara rättfärdiga anser sig inte behöva Guds fria nåd. De blandar på olika sätt in gärningarna och kärleken i rättfärdiggörelsen. Detta var fariséernas, Pelagius' och många andras lära. Det är en lära som vår gamla människa gärna vill höra. Det var därför Jesus bestraffade fariséerna och berättade sina liknelser i dagens evangelium.

I sin nåd söker Gud upp den förlorade och förtappade syndaren. Han skänker honom gratis och för intet syndernas förlåtelse. Grunden till detta är Jesu eget verk. Han har tagit på sig hela världens synder och dött för dem. Genom sin uppståndelse har han gjort hela världen rättfärdig. Han bar våra synder och uppfyllde lagen i vårt ställe. Så skänker han oss sin förlåtelse och rättfärdighet. Denna gåva kommer till oss här och nu genom evangeliet. Detta underbara budskap ges i predikan, i dopet, bikten och nattvarden. Dessa nådemedel verkar omvändelsen var och när det behagar Gud. Liksom det förlorade fåret blir vi då burna på Frälsarens axlar och förda till det himmelska hemmet. Så blir det stor glädje i himlen bland änglarna och alla de saliga som gått före oss. Amen.

Bön. Lovad vare Gud och välsignad i evighet, som med sitt ord har tröstat, lärt, förmanat och varnat oss. Hans helige Ande stadfäste ordet i våra hjärtan, att vi inte må vara glömska hörare, utan ordets görare, och så dagligen tillväxa i tro, hopp, kärlek och tålamod intill änden, och bli evigt saliga. Genom Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare. Amen.